

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

maj-juni

Nr 3 – 2012

Nationaldagsfirande
i Skarpnäck

Trevlig sommar!

Bob har ordet

Kära läsare av ÉRG. Åter har det blivit sommar, kirskålen blommar och liljebaggarna stormtrivs. På campingar runt om i landet samlas de som älskar att campa, om de kommer in vill säga. Förhoppningsvis finns det inte längre några campingägare som vägrar romer inträde, men det är väl tveksamt. Fördomarna gror ju som ogräs så här års.

Regeringens nya satsning på romsk inkludering är sjösatt med många trumpetstötter från de ansvariga politikerna. Men vad innebär den egentligen? Man tvingas nog att erkänna att det som vanligt satsas på de egna myndigheterna och att den romska delaktigheten åter lyser med sin frånvaro. Man jobbar alltså inifrån den politiska och styrande sidan ut mot romerna. Pengarna hamnar hos de myndigheter som redan arbetar med frågan, men de romer och de romska organisationer som arbetat med frågan i årtionden kan i bästa fall hamna i en obetald referensgrupp. Allt är som vanligt med andra ord, de stora satsningarna till trots.

Det var pampigt värre när Anna Lindhs minnesfonds styrelse delade ut sitt årliga pris till den romska kvinnoorganisationen Center for Roma Initiatives från Montenegro. Det var fullsatt i 2:a kammaren i Riksdagshuset och många dignitärer var på plats, bland andra Mona Sahlin, ordförande i minnesfonden, Rickard Wolff, Ulrika Messing och Peter Örn, styrelseledamöter i fonden. Priset delades ut av Thomas Hammarberg. Det är positivt att fokus hamnar på denna romska organisation.

Förhoppningarna kring det svenska landslaget inför EM var stora, kanske främst för att vår romske storstjärna Zlatan var i toppform. Tyvärr föll man, onödigt kan tyckas, i första matchen mot Ukraina och sedan var det kört, trots två riktigt bra matcher mot både England, där man förlorade med ett uddamål och mot Frankrike som man slog med 2-0. Just Frankrikematchen var den absolut

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82–5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
Bengt O Björklund
Veronika Portik
Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

bästa och Zlatans mål i den matchen kanske var EM:s allra vackraste mål när han ligger i luften och sparkar in det första målet.

Under hösten och tidig vinter kommer det att hända en hel del av romskt intresse, bland annat kommer ÉRG att vara med på Bokmässan i Göteborg där vi presenterar både Jamis.se och tidningen, plus en massa romsk litteratur. I ett samarbete med Forum för levande historia åker ÉRG tillsammans med en grupp romer ner till Polen för att skapa en dialog mellan äldre och yngre romer kring den romska Förintelsen. I november kommer ÉRG att hålla i de Romska kulturdagarna med seminarier och en utställning med vår egen Bakro. Håll utkik efter vidare information på www.romaniglinda.se

ÉRG har också startat ett samarbete med Stadsbiblioteket i Stockholm för att belysa romer och litteratur. Vi kommer att ha seminarier och utställningar på olika bibliotek runt om i staden.

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Sunita	sid. 4-5
Språkkonferens	sid. 6-8
Dimitri Keiski	sid. 10-11
Invigning Katrineholm	sid. 12-13
Rumänkor i Södertörn	sid. 14
Om resande	sid. 16-17
Gunno om vitboken	sid. 18
Svenska flaggans dag	sid. 19
Anna Linds pris	sid. 20-21
AF och romerna	sid. 22-23
Ulf Lundkvist	sid. 24
RUF får svenska flaggan	sid. 24
Gunilla Lundgren får pris	sid. 25
Sofiaboken på engelska	sid. 26
Ingrid Schiöler berättar	sid. 27
Gamlas bilder berättar	sid. 28-29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under Sveriges nationaldagsfirande i Skarpnäck av Bengt O Björklund.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Slutligen gläds vi med Gunilla Lundgren som har fått årets Nelson Mandelapris för sitt engagemang i integrationen av barn med olika härkomst. Grattis Gunilla! Det är du väl värd!

Ha det skönt nu i sommar allihop! Men glöm inte paraplyet! Kolla luften i däcken! Var frikostig med myggoljan, grilla lugnt!

Bengt O Björklund

Svar till Rosa Taikon

Katri Linna

Rosa Taikon riktar i förra numret av *É Romani Glinda* kritik mot det arbete som pågått i regeringskansliet med att ta fram en så kallad vitbok om övergrepp, diskriminering och annan kränkande särbehandling av romer. Jag har haft i uppdrag att leda vitboksprojektet utifrån de intentioner som statsrådet Ullenhag och sedermera hela regeringen genom sin så kallade romastrategi lagt fram. Jag har nyligen övergått till andra uppgifter, men eftersom Rosa Taikons inlägg till stora delar riktar sig mot mig personligen, väljer jag att här ge min bild av arbetet med boken.

Till att börja med är Rosa Taikon kritisk till att det inom vitboksprojektet ska göras fördjupningsstudier. Hon utgår från att dessa studier ska bedrivas av ”sakkunniga forskare eller etnologer som uttalat sig om romer” och som ”bara beskrivit romer som parasiter i samhället”. Jag kan förstå Rosa Taikons farhåga, med hänsyn till att hon fått vittna om den förnedring som romer fått utstå även från forskarvärlden, något som är en del av de kränkningar som boken har att uppmärksamma. De studier som initierats inom projektet handlar dock inte om romer utan om hur majoritetssamhällets aktörer agerat gentemot romer. Inriktningen av dessa har tagits fram i dialog med romer och de sakkunniga som kontaktats har både forskar- och annan bakgrund.

Rosa Taikon är också kritisk till att regeringen valt att inte bedriva arbetet inom en sanningskommission och hänvisar till det arbete som tidigare ombudsmannen mot etnisk diskriminering Margaretha Wadstein påbörjade för drygt 10 år sedan. Jag håller med Rosa Taikon om vikten av att knyta arbetet till dagens situation, något som jag också själv framhållit ända sedan idén om en vitbok eller sanningskommission allra först kom

upp. När jag efterträdde Margaretha Wadstein som ombudsman startade jag ett stort antal rättsprocesser för att stärka romers rättigheter med stöd av diskrimineringslagstiftningen. Detta har uppmärksammats bland annat av Europarådet som positivt för utvecklingen av romers rättigheter i Sverige.

Jag delar Rosa Taikons uppfattning att en fristående kommission hade varit att föredra för arbetet. Det som brukar känneteckna en sanningskommission och som saknas i de direktiv jag fått för vitboksprojektet är huvudsakligen hänförligt till romsk delaktighet, förslag på åtgärder och självständighet gentemot statsmakten. Jag klargjorde tidigt för regeringen min ståndpunkt att det utifrån alla dessa perspektiv fanns skäl att lyfta arbetet i en fristående kommission, med följande sammanfattning.

Jag bedömer att det inte är möjligt att bedriva arbetet internt inom departementet med mindre att legitimiteten förblir starkt ifrågasatt. Ett departementsinternt arbete har också svårt att garantera tillräckligt stort romskt inflytande, vilket ytterligare äventyrar legitimiteten och det romska engagemang som är en förutsättning för arbetets bedrivande. Att snäva in arbetets omfattning bortom analys som är framåtsyftande eller som tar sikte på kompensationsfrågor läker inte dessa brister, utan minskar snarare ytterligare projektets legitimitet.

För att undgå risken att projektet fördjupar det förtroendegap mellan romer och det offentliga Sverige som det är tänkt att minska, och i syfte att undvika internationell kritik lämnar jag därför förslaget att lyfta arbetet i en särskild kommitté med bland annat romska ledamöter.

Regeringen har dock valt att fortsätta bedriva arbetet internt inom departementet. Jag har i arbetet eftersträvat en bred dialog för att säkerställa utrymme för

röster från alla de grupper som ryms inom beteckningen nationella minoriteten romer, inte minst i berättelser om de effekter som kränkningarna lämnat i romers liv då och nu. En viktig ledstjärna har ju varit kopplingen mellan det som varit och det som finns idag. Trots att boken inte ska utmytna i några förslag på åtgärder, har jag sett att den genom en pedagogisk beskrivning och analys av historieförloppet kan påvisa, och minska, riskerna för upprepning i framtiden. Ett exempel på sådant upprepningsmönster är inreseförbudet från 1914, utvisningar av finska romer under 1960-talet (som bl a Katarina Taikon beskrivit i sin bok *Zigenare*) och av romer från EU-länder i nutid.

Arbetet ska nu bedrivas närmare regeringens övriga romaarbete. Vad detta innebär för vitboksprojektet har jag ingen egentlig uppfattning om, eftersom den politiska ledningen inte har fört någon dialog om projektet med mig sedan avstämningen hösten 2011. Men givetvis hoppas jag att boken verkligen kan bidra till en upprättelse för romer och en start för framtida förändring. Min personliga förhoppning är också att processen med att ta fram boken kan tjäna som en plattform för fortsatt gemensamt arbete de olika romska grupperna emellan. Jag önskar er all lycka i det fortsatta arbetet!

Sunita dansar i tre kulturer

Sunita Indira Singh, Seija Singh Ketola och jag sitter hemma vid familjen Singhs köksbord och minns hur vi satt här för snart tjugo år sedan. Då, som nu, åt vi indisk mat och talade om våra framtidsplaner och drömmar. Då var Sunita åtta år. Hon var en av huvudpersonerna i en bok jag höll på att skriva, nu är hon etablerad artist och lärare i indisk dans.

Text: Gunilla Lundgren **Foto** Robert Vävström och ÉRG

– Jag började dansa när jag var fyra år, berättar Sunita. Mamma tog mig till balettlektioner och min lärare Kristina Borgkrantz, som även var utbildad i klassisk indisk dans, fick mig intresserad av indisk dans. På helgerna hyrde pappa indiska filmer som vi såg på tillsammans. Jag blev helt förtrollad av de vackra färgerna, rörelserna, kläderna, smyckena, glittret. Och romantiken! De filmerna präglade mig. Jag ville att världen skulle var just så kärleksfull och poetisk som den framstod i den indiska filmen.

Sunita började ta privatlektioner i indisk dans och hon var bara sex år när hon uppträdde inför 300 personer på indiska föreningen i Stockholm.

– Jag älskar att stå på scen! säger hon och berättar hur hon uppträdde på skola-

vslutningarna ända från första klass till gymnasiet. Hon skapade sina egna koreografier, men tog också privatlektioner i bengaliska och andra folkdanser samt i klassisk indisk dans. På gymnasiet gjorde hon ett projektarbete där hon jämförde klassisk indisk dans med filmdans, Bollywooddans.

– Jag har haft det förspänt genom att jag är flerspråkig, säger Sunita. Pappa lärde mig hindi, mamma lärde mig finska. Mellan oss i familjen, i skolan och i samhället i övrigt talade min familj svenska.

När Sunita var sjutton år upptäcktes hennes begåvning av ägaren till Marikas Mode och dansstudio som ville att Sunita skulle börja undervisa i Bollywood-dans. Det fanns ingen i Sverige som kunde undervisa i denna dansform vid den här

tiden. Sunita blev snart upptagen både av att undervisa och uppträda på festivaler. År 2005 föreslog kultursekreteraren på Indiska ambassaden att Sunita skulle söka ett dansstipendium till Indien via Svenska Institutet. Hon fick stipendium på en danshögskola i Delhi för tre år, trots att hon bara sökte för sex månader.

– Det var helt underbara år, säger Sunita. Det var hårt på många sätt med åtta timmars dansundervisning varje dag, utom på söndagar, plus en och en halv-timme yoga om dagen. Men det var lärorikt. Indiska lärare är annorlunda än svenska. Här i Sverige fick jag ofta beröm, i Indien kritiserade lärarna mig. Först blev jag ledsen och nedslagen, sedan insåg jag att lärarna ville mitt bästa. Det var deras sätt att visa att de tyckte om mig. De lade ner sin själ i undervisningen och då ville jag inte göra dem besvikna genom att inte ta deras kunskaper på allvar.

Sunita studerade två klassiska dansformer; kathak och odissi. Det är just kathak som brukar förknippas med romsk dans. Hon blev lite extra uppmärksammas

eftersom hon kom från Sverige vilket ledde till modelljobb och några mindre filmroller. Hon hade både indiskt stipendium och studiebidrag från Sverige, men fick även extra inkomster av modelljobb och större dansuppdrag i Indien. På grund av att hon var så duktig fick hon även undervisa de yngre eleverna på skolan.

Sedan 2009 är Sunita tillbaka i Sverige och är fullt engagerad i olika projekt. Dels undervisar hon i Bollywooddans, som blivit mycket populärt. Hennes elever är från femton till sjuttio år. Dels arbetar hon som artist och koreograf, hon är ledare för sin egen

Bollywooddansgrupp, dels uppträder hon med dansgruppen "Abrisham" som betyder silke på persiska. Den dansgruppen är ett samarbete mellan fyra koreografer som vill skapa något nytt av danser som funnits längst med Sidenvägen.

– Vi vill inspirera varandra och knyta ihop danstraditioner från Mellanöstern, Persien, Indien, förklarar Sunita, och nämner hur romer gjort likadant, hämtat inspiration från olika kulturer och sedan gjort det till något nytt och eget.

Det var Domino Kai som föreslog att Sunita och Gabriella Gutarra skulle göra en gemensam föreställning där indisk kathakdans och spansk flamenco möttes. Det blev ett spännande och mycket uppskattat dansmöte med premiär på den romska kulturkonferensen på Stockholms stadsteater i mars i år.

– Man känner verkligen att romsk dans har sina rötter i Indien, betonar Sunita. Hon skulle gärna se att romska unga ungdomar kom till hennes lektioner för att upptäcka och utveckla sin kulturella bakgrund.

Att Sunita intresserar sig för romsk dans är inte underligt eftersom hon växt upp i en flerkulturell familj, med pappa Dalpat från Indien och mamma Seija från Finland. Mamma Seija är en profil som funnits med i romska sammanhang ända sedan 1970-talet. Till Sverige kom Seija 1967 för att studera på universitet. Här blev hon tillfrågad om hon kunde medverka i en intervjustudie rörande finska

romer i Sverige. Hennes ovärderliga arbetskamrat blev journalisten Gunni Nordström-Holm (som senare skrivit flera böcker om romer och romskt liv tillsammans med maken Armas Lind.) Under arbetet med intervjuerna blev Seija djupt engagerad i romska frågor. Hon var en av initiativtagarna till att Stockholms finska zigenarförening, på finska "Tukholman Suomalainen Romaniyhdistys", bildades 1972. Tillsammans med Gunni Nordström-Holm och andra aktivister uppvaktade hon politiker, rektorer, bostadsbolag, ordnade konferenser, skrev artiklar och insändare,

– Man måste säga att Gunni och jag blev oavlönade kuratorer för många finsk-romska familjer som då levde under svåra förhållanden i Stockholm, konstaterar hon nu.

År 1976 var hon reseledare för en grupp på tjugioåttio romer som reste till Romafestivalen i Chandigarh i Punjab i Indien.

– Det var en historisk konferens, berättar Seija, det var ett djupt gripande möte då romer från Europa välkomnades till Indien av Indira Gandhi. Bland deltagar-

na fanns artister som Anneli Sari från Finland, Esma från Makedonien, den polsk/romska dans- och sånggruppen Svarta Pärlor från Sverige. Andra deltagare var aktivister som Aleka Stobin och Miranda Blomerus, Gunni Nordström och Armas Lind från Nordiska Zigenarrådet och Yrjö Tähtelä från Finland, utgivare av en av de första nordiska romska tidskrifterna: "Zirikli".

Intresset för Indien växte och Seija förlovade sig med Dalpat Singh. Under några år på 1980-talet var Dalpat revisor i Nordiska Zigenarrådet, som hade bildats redan 1973. Med sin indiska bakgrund tycker Dalpat att det är intressant att samarbeta och samtala med romer, de hittar alltid likheter mellan hindi och romanés. 1984 föddes parets första barn, Sunita, som nu alltså uppträder och undervisar i kathak och Bollywooddans.

Genom åren har familjen Singh Ketolas olika stigar mötts och berikat varandra till en farbar väg, inte en asfalterad autostrada, utan snarare en vacker slingrande landsväg med olika blommor utefter vägkanten. Precis så som Sunita drömde om när hon var liten.

Sunita Indira Singh och flamencodansaren Gabirella Gutarra.

Eva Olsson, Språkrådet.

Mats Wennerholm, Skolverket.

Domino Kai och Judit Frenkel, UR.

Christina Rodell Olgac, Södertörns högskola.

Eva Lanteli, Skolinspektionen.

Baki Hasan, Språkrådet.

Med det romska språket i fokus

I slutet av maj i år var det dags för Språkrådet årliga tvådagarsseminarium om det romska språket. Tillsammans med Skolverket arrangerade man i år evenemanget i Språkrådets lokaler på Alsnögatan i Stockholm. Det var fullt i salen. Många var romska hemspråkslärare från olika delar av landet.

Text och Foto: Bengt O Björklund

Att Språkrådets årliga seminarium om det romska språket är populärt och uppskattat råder det inga tvivel om. Redan en halvtimme innan utsatt tid var de flesta på plats.

– Det är roligt att det finns ett så stort intresse för det romska språkrådet, sade inledningsvis Eva Olsson, tillfällig chef på Språkrådet. Vi strävar efter att utöka antalet språkvårdare, men just nu kan vi inte det. Men vi måste fortsätta att trycka på uppåt.

Hon berättade även om de revitaliseringspengar som finns att söka på Språkrådet.

Mats Wennerholm från Skolverket berättade lite om verkets arbete.

– Vi på Skolverket har ett stort ansvar

när det gäller språket och att ta fram skolmaterial. Vi samarbetar hela tiden så nära det går med de romska grupperna.

Han berättade även om det regeringsuppdrag Skolverket fått i samband med den satsning som just nu görs med pilotprojekt i fem av landets kommuner, en strategi för romsk inkludering som ska pågå fram till 2015.

– Vi har bland annat en hemsida där det finns särskilda sidor om minoritets-språken. Skolverket ska också vara med i pilotverksamheten och beskriva situationen för barn och elever. Vi ska utveckla läroverktyg och informera.

Skolverket har fått 2.8 miljoner till detta. Bland annat ska 20 brobyggare utbildas.

– Under hösten ska vi ta fram innehållet i den kommande utbildningen av brobyggare som ska starta våren 2013. Vi ska också skaffa oss en bättre bild av de romska barnens situation ute i de fem pilotkommunerna tillsammans med kommunerna och Länsstyrelsen. En av de viktigaste delarna är dock avsatt till att ta fram romska läromedel. Vi har en miljon till detta.

Fram till den 10 juni kan man lämna förslag på läromedel och den 18 juni har man ett möte den romska gruppen på Skolverket där de olika förslagen diskuteras.

– Då ska vi gemensamt komma fram till vilka förslag som ska prioriteras. Vi kommer att kunna erbjuda professionell hjälp med våra egna läromedelsutveckla-re.

En lång diskussion följde kring den kommande läromedelsutvecklingen.

Domino Kai arbetar sedan en tid tillbaka på UR som mediapedagog.

– Jag arbetar mot skolorna, hur de kan använda sig av UR:s program och material. För barn med en viss problematik är UR:s material mycket bra.

Även Judit Frenkel, producent på UR, berättade om sitt arbete.

– På Barnredaktionen är det jag som ansvarar för minoritetsbarnen. Att översätta från svenska till romska har varit ett svårt arbete. Därför strävar vi efter att göra den svenska förlagan så enkel som möjlig.

Det har funnits kritik för att det inte görs några rena barnprogram för romska barn.

– Program till de mindre romska barnen är på gång, säger Judit.

Christina Rodell Olgaç, högskolelektor och ämnesansvarig i pedagogik på Södertörns högskola, berättar om den romska lärarutbildningen och om de kurser kring de nationella minoriteterna som finns på högskolan.

– Vi har bland annat haft kurser i romsk historia. Vi hoppas nu på att ett tilltänkt center för romsk utbildning ska hamna här hos oss i Södertörn.

Just nu är Christina upptagen med att titta på hur de revitaliseringsprojekt som startats och avslutats specifikt har utvecklat minoriteten romer.

Skolinspektion har i en rapport kvalitetsgranskat modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken. Om den rapporten, I marginalen, berättade Eva Lanteli från Skolinspektionen.

– Vi valde slumpmässigt ut 34 kommuner och fem tvåspråkiga klasser eller skolor.

Man skickade ut enkäter och gjorde intervjuer med rektorer och lärare.

– Generellt är det dåligt med möjligheter att lära sig sitt nationella minoritetsspråk. Sämst är det för de romska barnen. Frågan är mycket lågt prioriterad i många kommuner. Villkoren för modersmållärarna är mycket dåliga och kunskapen om de nationella minoriteterna är också mycket dåliga.

I enkätsvaren kan man läsa att i 63 procent av kommunerna har man inte en aning om vad som gäller de nationella minoriteterna.

– Modersmålsämnet är marginaliserat och många har en negativ syn på mångkultur. I många kommuner finns ingen

information om vad som gäller. Och finns det någon, är den sällan korrekt.

Det handlar alltså om bristande intresse och stora svårigheter i att få tag på lärare. Dessutom är den undervisning som finns idag alldeles för liten.

– En timme per vecka räcker inte.

Mats Wennerholm presenterade sedan de nya språkverktyg som tagits fram digitalt och som finns på Skolverkets hemsida. Det är bildteman med interaktiva sidor där ord och bild hänger ihop. Klickar man på ordet, lyser den bild ordet representerar upp och tvärt om. Man kan även höra hur ordet uttalas.

– Detta är en viktig resurs och en hjälp för elever att till exempel lära sig romska.

Det hela är inte helt klart. Bara lovaradialektens bildsida är komplett med tillhörande ljudfil. Kelderash och arli har dock bild och text klara.

– Det är ett hårt arbete att ta fram alla orden. Varje ordlista har 1800 ord.

Sedan var det dags för en avrapportering när det gäller de ordböcker som håller på att tas fram i Lexinprojektet.

– Jag vet att många är otåliga och väntar på att få hålla böckerna i sin hand, men resan fram till dess är inte så lätt, säger Baki Hasan.

Stefan Palison berättar om sitt arbete med den lovariska varieteten.

– Jag har jobbat med det romska språket i 40 år och jag talar flera andra språk.

Ett problem med detta arbete är att inom den lovariska varieteten finns det olika ord för samma sak, beroende på var man kommer ifrån.

Stefan har sedan några år tillbaka låtit stafettpinnen och arbetet med ordboken gå vidare till Dragan Lärhund. Han ger exempel på hur arbetet går till på en typisk databassida.

Även RKC Stockholms ordförande Lars Demetri har släppt ifrån sig arbetet och låtit sonen David ta över.

– Jag är nog den som är yngst av oss i detta arbete. Pappa började arbetet och jag tog över för fyra år sedan. Jag har växt upp med Lexin som en del av mitt liv.

Både Dragan och David har akademiska granskare ute i Europa som hjälper dem med arbetet.

Baki Hassan talade om undersökningar man gjort på Språkrådet.

– Vi har gjort två enkätundersökningar, en om det romska språket på statliga myndigheters hemsidor på nätet och en om de kommunala hemsidorna. Varje myndighet har en skyldighet att synliggöra det romska språket, bland annat på sin webbplats. Men det räcker inte med att vi på språkrådet försöker stimulera dem till att leva upp till sitt ansvar, språkanvändarna måste också sätta tryck på de olika myndigheterna.

Enkäterna gick ut till 120 av de 390 kommunerna i landet. Bara en kommun

Dimitri Florin, Språkrådet.

Trajko Petrovski

svarade att de hade information på en romsk varietet på nätet och den gick inte att hitta. 48 av kommunerna kom med märkliga förklaringar till varför det inte fanns någon information, som att det inte gick att använda Google translate eller ingen hade efterfrågat någon information. Av de 20 statliga myndigheter som fick enkäten svarade 19. Av dessa hade 10 romska översättningar på sina hemsidor.

– Och allt fler myndigheter följer efter, säger Baki Hasan.

71 kommuner fick frågan: Pågår det romsk undervisning i er kommun? 21 kommuner svarade, bara tre kommuner sade att det hade de. På frågan varför man inte hade det svarade 17 att man inte hade några lärare, 31 att ingen hade efterfrågat någon undervisning. Totalt får 132 romska elever modersmålsundervisning i de 390 kommunerna.

Dimitri Florin arbetar också på språkrådet.

– Detta är femte gången vi arrangerar en språkvårdskonferens. Vi har bland

annat diskuterat frågan om en gemensam ortografi för de romska varieteterna.

Han nämnde också att i Finland finns det romska språket dokumenterat sedan 1700-talet.

– Den första ABC boken på finsk kalo kom redan på 1800-talet i Finland.

Under den andra dagen svallade diskussionerna kring hur man ska stava. Många riktade kritik mot hur dåliga många översättningar och texter på internet är. Bland annat togs texterna på Radio Romanos hemsida upp.

– För två år sedan försökte vi komma överens om att använda oss av det alfabet som bestämdes i London 1971, men i praktiken fortsatte det att komma in märkliga stavningar runt om i Sverige. I vissa fall handlar det om dem som vill tjäna snabba pengar och på översättningsbyråer som inte har en aning om det romska språket, säger Baki Hasan.

Även Kammarkollegiet hamnade på tapeten. Det är endast de som har rätt att auktorisera tolkar och översättare. Efter-

som de inte har någon auktoriserad romsk tolk eller översättare kan de inte auktorisera någon annan.

Under eftermiddagen talade den romske professorn Trajko Petrovski om romska folkminnen och språk i Europa. Han berättade om hur man har dokumenterat detta från 1700-talet. Trajko Petrovski har arbetat med dessa frågor i 30 år.

– Det viktiga är att man hela tiden samlar in fakta, i likhet med det arbete som sker på Språkrådet i dag.

1900-talet var en viktig tid då forskningen om folklöre verkligen tog fart. Det som var intressant och viktigt var den information som tagits fram under tidigt 1800-tal. Därför startades Gypsy Lore Society 1888.

– Det var icke-romer som startade Gypsy Lore Society. Olika forskare och andra intresserade förenades. Många länders forskare intresserade sig och man samlade in en massa fakta som publicerades.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

*Dimitri med gitar-
rist under spel-
ningen på Scandic
Grand Central.*

Dimitri Keiski öser ur gamla källor

Den 11 maj hade Dimitri Keiski releasekonsert på Scandic Grand Central i Stockholm. Då presenterades hans nya skiva Experience Dimitri Keiski. De som samlats i lokalen fick också höra hans band live och kunde få sitt ex av den nya skivan signerad.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

2011 korades Sveriges första "True Talent" där Dimitri Keiski blev en självklar vinnare. Dimitri är född i Sverige av finskromska föräldrar och mars 2012 fick Dimitri motta pris som Årets Unga Rom av det romska ungdomsförbundet RUF, med motiveringen "För att ha fångat en hel nations hjärtan och uppskattning." Att en finsk Rom röstas fram av Svenska folket på det här sättet är i sig en vinst. Dimitri vill med ordet "försoning" i fokus aktivt verka för att minska fördomarna mot Romer.

Efter att ha arbetat som musiker i 10 år har segern i "True Talent" gett Dimitri möjlighet att förverkliga en av sina stora drömmar. Han har spelat in en egen solo-platta där egna låtar blandas med klassiker som "A whiter shade of pale" och

"Born to be wild". Dimitri säger att han älskar den värme och ärlighet som finns i 70-talets välskrivna låtar.

– Det ska vara bra melodier och texter som vill berätta något, säger han.

Influenserna är många: Deep Purple, Grand Funk Railroad, Rare Earth och nyare band som Wolfmother och Oasis, men i hans melodier och texter klingar också romska och finska toner.

Soulinspirerad rock, fusion, pop? Kalla det vad du vill, Dimitri vill beröra och det är han bra på!

På debutalbumet, Experience Dimitri

Dimitri signerar den ny skivan.

Keiski, spelar Dimitri själv gitarr och orgel. På trummor hörs förutom Fredrik Karlberg Dimitris mentor Ian Haugland (Europe) och några utav landets bästa rockgitarrister gästspelar, Peter Hallgren, Fredrik Folkare och Andreas Rydman. Anledningen till att Dimitri valt att ha 3 olika gitarrister med på plattan är att han vill ha en mångfald i musiken.

Nu väntar 1000-als fans runt om i landet på att Experience Dimitri Keiski ska äntra turnébussen och Dimitri själv vill inget hellre än att komma ut i landet och möta det svenska folket som röstade fram honom till segern i ” True Talent”.

Lokalen på Scandic Grand Central var knöckfull och musiken uppskattades verkligen. Publiken kunde många av sångerna som framfördes och sjöng med.

En avatar från 60-talet

Bengt O Björklund har lyssnat på Dimitri Keiskis nya CD Experience Dimitri Keiski.

När man lyssnar på Experience Dimitri Keiski blir som gammal överlevare av sextioalet bara lycklig. Energin i hans musik lyser genom både musikens arrangemang och Dimitris fantastiska röst. Även om mycket på denna platta är nyskrivet av Dimitri själv fylls jag med nostalgiska rysningar. På något märkligt sätt ekar några av pophistoriens mest talangfulla sångare i hans musik. Hans röst som är så unik följer ändå i en lång tradition av lysande sångare som Gary Brooker, Eric Burdon, Robert Plant och John Kay. Detta är definitivt inte någon slätstruken musik, den är härligt uppkäftig, fylld av häftiga riff.

Dimitri är otroligt bra på det han gör och jag hoppas han fortsätter med det länge. Hans cover på Whiter Shade of Pale är inte bättre än originalet, men en härligt fräsch version. Hans cover på Steppenwolfs listetta Born to be wild är en tribut som inte heller går av för hackor.

Precis som i sextio- och sjuttioalets

rockmusik ligger bluesen nära till hands hela tiden, bluesen och rhythm 'n bluesen.

En av anledningarna till att denna platta träffar så mitt i prick är givetvis också det gäng som omger Dimitri. De verkar ha kul, det känns så.

Dimitri Keiski är en lika begåvad kom-

positör som sångare och gitarrist. Hans egna låtar på detta album är sprängfulla av livslust och energi.

Som sagt, denna recensent blir bara lycklig.

Det ska bli spännande att se vilka Dimitris vägar blir framöver.

Omslaget till Dimitri Keiskis nya skiva.

Kommunstyrelsens ordförande Göran Dahlström och Romano Merakos ordföranden, Ajrula Ismailji, ser mycket nöjda ut när det blågula bandet är klippt och lokalen förklarats som invigd.

Efterlängttad lokal invigd

Efter sex års väntan blev det fest när den romska föreningen Romanó Merako invigde den nya föreningslokalen i Katrineholm. Den invigdes av kommunstyrelsens ordförande Göran Dahlström och Marie-Louise Karlsson från ABF.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

– Detta är en jättefin lokal, sade Göran Dahlström.

Romano Merakos ordföranden, Ajrula Ismailji, såg mycket nöjd ut när det blågula bandet var klippt och lokalen förklarats invigd.

– Vi ser fram emot att ni romer fyller lokalen och att det blir många intressanta aktiviteter här, sade Göran Dahlström.

Efter att det blågula bandet var klippt var det dags för champagne. Göran Dahlström visade sig vara något av en expert på att öppna dylika flaskor. Han fick till en smäll när korken lossnade utan att det sprutade någon champagne över dem som stod bredvid.

Det var rikt med förplägnad, smörgåstårter och mycket smått och gott, både

för vuxna och barn. Det var bara att hugga in.

Kommunen skänkte ett bokpaket till

Kommunen skänkte ett bokpaket till föreningen.

föreningen, något som verkligen uppskattades.

Den nya lokalen har renoverats tack vare bidrag och stöd från kommunen. Och den är verkligen fin.

Ajrula Ismailji har under många år varit i kontakt med Katrineholms kommun och har med åren blivit en brobyggare mellan Katrineholms romska befolkning och kommunen. Idag sitter han med i Omsorgsnämnden.

Lokalen är tänkt som en mötesplats för

både barn och vuxna, för både romer och icke-romer.

– Tanken är att vi ska samarbeta med ABF framöver, berättade Arjula.

Kvällen avslutades med dans. Det var romska tjejer från Balkan som utförde sina typiska danser i vackra, färgsprakande dräkter.

Det var mycket uppskattat, även av Göran Dahlström och Marie-Louise Karlsson som bägge deltog i dansen till publikens stora förtjusning.

Göran Dahlström och Marie-Louise Karlsson deltog bägge i dansen till publikens stora förtjusning.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Stefania Toma
och Katalin Vitos.

Romer i Rumänien

I början av juni fick högskolan i Södertörn besök av två forskare från Romanian Institute for Research on National Minorities i Cluj-Napoca i Rumänien. De presenterade en rapport om segregation och etniska konflikter mellan majoritetsbefolkningen och romer.

Text och Foto: Bengt O Björklund

Romer i Rumänien – Den sista droppen, så heter den rapport som Stefania Toma och Katalin Vitos, två forskare från institutet, tagit fram. David Gaunt, professor emeritus i historia, hade arrangerat tillställningen.

– 2007 började vi med studier kring romer och deras situation. Den romska befolkningen ses ofta som ett problem i Rumänien, något som vi försöker ändra på. Vi arbetar med ett stort antal områden som till exempel arbete, språk, utbildning för barn och massmedia. Vi samarbetar också med olika statliga och lokala myndigheter för att få dem att formulera egna lösningar, sade Stefania Toma.

Katalina Vitos menar att många rumäner jämför romer mot den negativa bild som massmedia målar upp.

– Det är en utmaning att ”lösa” det romska ”problemet” eftersom ett av problemen är att se det som ett problem. En annan utmaning är att stänga välfärdsgapet mellan romer och majoritetsbefolkningen och att sätta stopp för fattigdomscykeln och utanförskapet inom en tioårsperiod.

Ett av de stora problemen är konflikterna mellan romer och majoritetsbefolkningen. Det finns uppskattningsvis cirka 2 miljoner romer i Rumänien.

– Det finns ett stort motstånd till tillstånd att man är rom i officiella sammanhang. Det finns inget att tjäna på att säga att man är rom i Rumänien, sade Stefania.

De visade upp en hel del siffror som alla pekade på den miserabla situation de allra flesta romer lever under i

Rumänien. Tidigare var även många myndigheter involverade i en systematisk diskriminering av romer.

– Men i takt med att EU:s olika organ började trycka på började de rumänska myndigheterna att intressera sig för romernas sociala situation. Tidigare patrullerade polisen konstant i de romska bosättningarna.

När den ekonomiska krisen slog till var det just romerna som drabbades hårdast. I den arbetslöshet som följde gjordes romerna till syndabockar och konflikter uppstod.

– När en konflikt startar minns den lokal rumänska befolkningen plötsligt alla oförätter och brott som romerna begått i det förflutna, trots att de levtt i samförstånd i hundra år. Många rumäner tror att på grund av slaveriet av romer har många romer en negativ syn på rumäner.

För att kunna lösa interetniska konflikter måste man först förstå den lokala situationen.

– Sedan måste man försöka inleda samtal med de inblandade och försöka komma fram till en lösning, sade Stefania.

De två forskarna har gjort intervjuer i tre byar där det funnits konflikter.

– Det är alltid lätt att skylla på offret, utan att se till det ekonomiska armod som råder. Det måste finnas ett delat ansvar mellan aktörerna i en konflikt. Detta är något som är mycket impopulärt, att påstå att det inte enbart är romernas fel att de är marginaliserade.

De utlösande faktorerna är oftast av demografisk, socioekonomisk eller relationsmässig karaktär.

– Men det finns lokala samhällen som försöker lösa sina konflikter utan inblandning av statliga myndigheter. Detta verkar fungera bäst.

FORMGIVARE FÖR ROM SAN - ÄR DU ROM?

Göteborgs stadsmuseum söker en formgivare för kommande utställningen *Rom san - är du rom?* Utställningen ska visas under ett år på Göteborgs stadsmuseum med start i slutet av mars 2013. *Rom san* är ett projekt som bedrivs ihop med romer i västsverige och innebär förutom en utställning också ett år fyllt med aktiviteter och program.

Formgivaren ska delta i arbetet att gestalta en tankeväckande och engagerande utställning som till stor del bygger på intervjuer, bilder och filmer gjorda med romer. Det personliga tilltalet är viktigt i utställningen och de intervjuades berättelser är i fokus. Detta ställer krav på lyhördhet i arbetet med gestaltningen av utställningen. En referensgrupp med romer deltar i både innehåll- och formgivningsarbete.

Utställningen är på cirka 400 kvm och är uppdelad i olika teman i fyra rum. Du ska ha arbetat med utställningsformgivning tidigare, vara utbildad inom form och design och vara lätt att samarbeta med. Arbetet kräver att du kan göra ritningar på byggdelar och interiörer. Det är en fördel om du har kunskap om romska frågor.

Arbetstiden kommer att löpa från 1 oktober 2012 till mars 2013 och vara uppdragsbaserad. Anmäl ditt intresse med angivna referensuppdrag senast den 17 augusti till: marie.nyberg@kultur.goteborg.se

OM DU VILL VETA MER OM ROM SAN PROJEKTET KONTAKTA:
Bagir Kwiek 0761-15 90 83 eller bagir.kwiek@kultur.goteborg.se

Kaldaras trävagn drog många intresserade då den visades på Kryddtorget under romska veckorna i Gamla Linköping i maj.

Romska veckor i Gamla Linköping

Den 5 – 20 maj ordnades romska veckor i friluftsmuseet Gamla Linköping. Ralf Novak Rosengren spelade vid invigningen den 5 maj, invigningstalade gjorde kommunalrådet i Linköping, Carina Boberg.

Text och foto: Bo Hazell

Erland Kaldaras romska trävagn stod placerad på Kryddbtorget hela perioden. Vagnen, som har använts ända fram till 1950-talet, har renoverats till ursprungligt skick av Romska kulturcentret i Malmö. Under det romska kulturåret visas den i Göteborg, Landskrona, Kristianstad, Malmö, Lund, Uppsala, på Skansen i Stockholm och på många andra platser i Sverige. Men vagnen har även visats i Danmark där den stod uppställd mitt i Köpenhamn.

Erland Kaldaras har tagit emot många besökare i vagnen. De yngre har inte haft en aning om vad det är för något, men barnen har lyssnat intresserat och tagit till sig informationen. De äldre besökarna har berättat att de minns hur de själva som barn kunde stå och betrakta "zigenarlägren" på avstånd. De tyckte det var något mystiskt och magiskt med vagnarna och aktiviteterna kring lägerplatsen. Nu fick de möjlighet att gå in i vagnen och titta.

Erland har bitt besökarna berätta vad de tänker på då de hör ordet zigenare eller rom. Många har svarat att de tänker på ett folk som stjälar och tigger, och även berättat om andra fördomar. Erland har då redogjort för svenska keldrashromernas historia i Sverige för att besökarna skulle få en annan bild av romerna än de hade innan besöket.

I Domprost Elfs stall visades en utställning sammanställd av Romska kulturcentret i Malmö.

På en annan plats i Gamla Linköping visade resandefolket upp sig. I Curmanska magasinet visade den nybildade föreningen Romanofolket Resande i Östergötland sin utställning om resandefolkets 500-åriga historia i Sverige. Där visades även föremål som tillverkats av resande, kaffepannor och kastruller i koppar, samt bälten och knivar. De finare knivarna såldes, de andra knivarna var bruksföremål för de resande själva.

Två föreläsningar ordnades i Kapellet under de romska veckorna i Gamla Linköping. Erland Kaldaras föreläsning den 9 maj, "Romerna i Sverige förr och nu", handlade om romernas historia, från dåtid till nutid, om fördomar, kultur och traditioner. Den 15 maj föreläste Bo Hazell utifrån sin bok "Resandefolket – från tattare till traveller" om resandefolkets 500-åriga historia i Sverige, om samhällets många övergrepp men också om de resandes styrka och förmåga att anpassa sig till rådande förhållanden.

Efter föreläsningen informerade Stig-Ove Lundahl, ordförande i Romanofolket Resande i Östergötland om föreningens mål. Han berättade också om sina egna personliga upplevelser av att växa upp som resande i Sverige och om situationen för resandefolket idag.

Stig-Ove Lundahl, ordförande i Romanofolket Resande i Östergötland avlöste Erland Kaldaras då han inte själv kunde närvara för att visa den gamla romska vagnen inuti. Stig-Ove fick bl.a. svara på frågor om skillnader och likheter mellan resande och de olika romska grupperna som ingår i nationella minoriteten romer.

Resandeträff i Norge

Varje år ordnar den norska resandeorganisationen LOR (Landsorganisasjonen for Romanifolket) en vårträff för sina medlemmar. Den 11 – 13 maj träffades man på Oven Leir i Østfold nära Rygge – en anläggning som används till koloniverksamhet, ungdomsläger och till enklare konferenser.

Text och foto: Bo Hazell

Byggnaderna var splittrarna efter att ha återuppbyggt efter en brand 2008. Eftersom platsen ligger i nära anslutning till en campingplats bodde en del resandefamiljer i egna husvagnar. Ett stenkast från lägerplatsen ligger en fin badplats vid Oslofjorden.

Det kom resande från både Norge och Sverige, bland andra representanter för Kulturgruppen i Göteborg. Det ordnades kurser i blomsterbindning, en gammal fin hantverkstradition som förr kunde innebära ytterligare försörjningsmöjligheter för en resandefamilj. Det fanns även män som ville prova på att tillverka tygblommorna vid kursen.

En annan kurs ägnade sig åt tavarbeten, alltså tillverkning av nytto- och prydnadssaker av metalltråd, en syssla som var mycket vanlig bland resande förr i tiden för att dryga ut inkomsterna. Både män och kvinnor passade på att tillverka ljusstakar, strykjärnsställ, vispar, ljuskronor, skålar, kakfat och andra föremål.

Gitarrkursen drog mest ungdomar. Romanikursen, som skulle ägt rum, fick ställas in eftersom kursledaren fått förhinder. Men det talades lite resanderomani mellan varven i lokalerna, och vid sångstunderna sjöngs resandesånger även på romani.

Till lördagens föreläsningar och konsert var även allmänheten inbjuden. Bodil Andersson redogjorde för arbetet med Den skandinaviska resandekartan och Bo Hazell berättade bl.a. om de nya kapitlen

i den nyutkomna upplagan av ”Resandefolket – från tattare till travel-ler”. Konserten med Ralf Novak Rosengrens Trio drog många intresserade.

På fredags- och lördagskvällen ordnades grillning vid de fina grillplatserna utanför konferensbyggnaden. Dragspelsmusikanten Jan Karlsen underhöll vid flera tillfällen. Jan Karlsen har fått medel ur Romanifolkets/Taternes kulturfond i Norge för att forska om en annan resandemusiker, Kalle Jularbo och hans musik. Numera åker han runt både i Norge och Sverige och spelar vid olika sammankomster. Han var med vid invigningen av Resandeutställningen på Bohusläns museum i Uddevalla den 24 mars då han berättade om Kalle Jularbos liv och spelade hans låtar. Han deltog även i Strange Fruitfestivalen i Göteborg den 30 april tillsammans med Kulturgruppen för resandefolket.

Vid kvällarnas lägerbål på Oven Leir visade några

resande sina unika kniv- och klocksamlingar. Och man kunde höra lite budgivning från de närvarande. LOR:s vårträffar är så uppskattade att de blivit en tradition.

Några av deltagarna i LOR:s kurs i traditionell blomsterbindning.

Kurs i tavarbeten. Här syns bl.a. tårtskål, fruktskål, ljusstake och visp traditionellt tillverkade av metalltråd.

Här visar Svein Eriksen, ordförande i LOR en del av sin knivsamlning för Jon Gunnar Arntzen, Romanifolkets/Taternes Kulturfond.

Vitboken får ny kapten

När nu förre DO:n Katri Linna åter blivit omplacerad är det förre vice ordföranden i Delegationen för romska frågor Gunno Gunnmo som tar över rodret. Gunno, som tidigare har ett förflutet inom polisen, var redan knuten till vitboken, men får nu det övergripande ansvaret.

Text och foto: Bengt O Björklund

Gunno Gunnmo hade i ett svagt ögonblick trott att han skulle gå i pension. Han har ett litet torp i Vingåker som han brukar snickra på.

– Jo, jag var ju pensionär ett tag och tillbringade tid med att jobba på torpet innan jag blev ombedd att ta över vitboksutredningen.

Arbetet med vitboken kommer inte att förändras nämnvärt.

– Det kommer att fortsätta som förut med de förutsättningar som finns. Heidi Pikkarainen kommer att vara redaktör för boken och jag blir ansvarig för att hålla ihop arbetsgruppen.

Den tredje medarbetaren är historikern David Sjögren från Umeå universitet.

– Det viktiga, som jag ser det, är att se kontinuiteten i övergreppen, från ett historiskt perspektiv fram tills idag, detta trots att vi har ett mycket ambitiöst program när det gäller integration av romer.

De rapporter som beställs till vitboken ska illustreras med romers egna berättelser.

– Och kan vi ta fram underlag som verifierar deras berättelser kommer vi att göra det.

Gunno Gunnmo menar att antiziganis-

men än idag dominerar romernas livsvillkor i Sverige.

– Övergreppen kan se olika ut över tid, men det finns ändå en kontinuitet. Vi ser till exempel på samhällets ingrepp i romska familjer och de romska kvinnornas kroppar. Vi ser på romernas möjligheter att försörja sig, på utestängningen från samhället och på romernas bristande möjligheter till delaktighet. Även i allt detta finns det en kontinuitet.

Gunno Gunnmo menar också att ute i kommunerna råder det brist på kunskap och att Delegationen för romska frågor 20-årsstrategi är ett viktigt dokument.

– Det viktigaste med det dokumentet är att det sätter romerna på agendan i minst tjugo år, säger Gunno.

Vitboken är ju en följd av den rapporten, en utredning som nu sker inom arbetsmarknadsdepartementet istället för den utomparlamentariska Sanningskommission som var föreslagen.

– Det är ett ovanligt grepp att det sker inom departementet. Det ger både styrka och svaghet. Det viktigaste är dock att romerna får en röst.

De direktiv som angavs redan från bör-

jan stipulerar att det inte får finnas några konkreta förslag i slutrapporten.

– Men vi som arbetar med frågan kan föra tillbaka våra erfarenheter från arbetet till departementet, erfarenheter som vi får genom alla de intervjuer vi gör med romerna. Vår ambition är att tydliggöra att det är lika illa idag som det alltid har varit. Det politiska systemet är trögt, men vi måste få romerna på dagordningen. Man kan lätt bli pessimistisk, men jag drivs ändå av en optimistisk syn på man kan förändra.

Gunno menar att man måste ha en lyhördhet för hur de romska föreningarna arbetar.

– En förutsättning för deltagande är att det finns information och information kräver att det finns någon som informerar. Språket och kulturen spelar en viktig roll.

Tidsplanen för vitboken innebär att underlaget ska vara klart i mars 2013. Sedan ska materialet gås igenom av politikerna innan det redigeras. Idag vet man inte när exakt vitboken publiceras.

Det är Heidi Pikkarainen som kommer att göra de flesta intervjuerna.

– Jag kommer att vara med ibland och jag kommer att läsa och skriva en hel del, säger Gunno.

Idag har man redan gjort en tredjedel av de planerade femtio intervjuerna.

– Det kommer inte att räcka med en ursäkt för det som har hänt från myndigheternas sida och sedan gå vidare. Vi måste på allvar ta tag i det som sker idag, menar Gunno.

Han menar också att de har ett förtroende bland de romer som de redan intervjuat.

– Jag har ju jobbat med den romska frågan sedan 2007 i delegationen och det är självklart att jag önskar att det här arbetet kommer att förbättra romernas situation, att det kommer att skapa en medvetenhet kring antiziganismen och dess konsekvenser, både historiskt och i dagens samhälle. Jag hoppas att vitboken kan bli ett internationellt verktyg också. Om den svenska regeringen skulle be om ursäkt på ett kraftfullt sätt, skulle det få en stor uppmärksamhet ute i Europa.

Nationaldagsfirande i Skarpnäck

Text och foto: Bengt O Björklund

Nationaldagsfirandet i Skarpnäck avslutades med dikt och sång av Rose-Marie Demetri och några söta romska tjejer. På bilden till höger intervjuas Rose-Marie av dagens projektledare Lasse Karlsson Gonzales.

Evenemanget som gick av stapeln i strålande solsken var mycket uppskattat och de dansande tejkerna fick stora applåder.

Programmet avslutades med två rap-pande romer. Det var Jordan och Roland som till publikens stora förtjusning rap-pade på romanés.

Thomas Hammarberg delade ut priset till de romska tjejerna.

Anna Lindh-priset till romska tjejer i Montenegro

Årets Anna Lindh-pristagare är den montenegrinska organisationen Center for Roma Initiatives, CRI. För att motta priset kom Fana Delija och Fatima Naza, två romska kvinnor från centret. Med anledning av priset som delades ut i 2:a kammaren i riksdagshuset hölls även ett seminarium kring centrets arbete på Myntkabinettet i Gamla stan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Under seminariet berättade Fana Delija och Fatima Naza om verksamheten och om alla problem de möter i sin vardag. Med sig hade tjejerna Jovana Mrkaic, en tolk från centret.

– Romerna i Montenegro har det sämst av alla. Myndigheterna gör inte det som krävs, men i år har regeringen startat en handlingsplan. Vi hoppas att den leder åt rätt håll, sade hon.

Organisationen arbetar bland annat för att de romska kvinnorna inte ska gifta sig för unga, för att de ska studera och för att öka jämställdheten mellan romska män och kvinnor.

Myntkabinettets hörsal var fullsatt och i en panel satt Maria Leissner, Alán Ali och Theresa Eriksson.

– Jag tror på en framtid där de romska

kvinnorna har arbete och är självständiga, sade Fatima.

Centret startade sitt arbete 2004. Bland annat använder de sig av teater för att nå ut till de romska männen.

– Vi trodde att de romska männen skulle bli arga över hur de framställdes, men det blev de inte.

Man hjälper även barn att studera och man är en länk mellan det romska samhället och myndigheterna.

– Jag är så imponerad, utbrast Maria Leissner. Ni är förebilder för nästa generation. Det viktiga är också att ni behåller er

kultur och ert språk intakt.

Prisutdelningen

Det var högtidligt värre när det var dags för själva prisutdelningen på 2:a kammaren. Även den här gången var det fullsatt, kanske för att det också delades ut två Anna Lindh-stipendier.

– Detta är en dag som betyder så mycket. Anna Lindh skulle ha fyllt år imorgon och vi måste fortsätta det arbete och det engagemang som hon hade. Hon var min kompis och hon skulle ha fyllt 55 imorgon. Vi saknar henne fortfarande, men idag när jag tänker på henne är det med

Mona Sahlin.

glädje som jag ser hennes varma leende. De romska kvinnorna i Montenegro är drabbade av dubbel diskriminering, både som rom och som kvinna. Kvinnorna i Center for Roma Initiatives är verkligen förebilder och detta pris är till för att göra världen lite bättre.

Det sociala företaget "Mitt liv" fick ett av stipendierna för sitt engagemang för kvinnor med utländsk bakgrund. Stipendiet delades ut av Peter Örn.

Det andra stipendiet gick till "Konst för tjejer" som huserar i Östersund. Det stipendiet delades ut av Jytte Guteland.

Efter att Rikard Wolff med stor inlevelse läst en dikt intog före detta mänskliga rättighetskommissionären Thomas Hammarberg scenen.

– Att det blev just den här organisatio-

Panelen på Myntkabinettet, Sharon Jåma, Fatima Naza, Jovana Mrkaic, Fana Delija, Thereza Eriksson, Alán Ali och Maria Leissner.

nen och de här tjejerna var ett ypperligt val. Jag har rest runt bland alla medlemsländer i Europarådet och sett hur romer har det. De bor i den värsta slummen, barnen mobbas i skolan och slutar. Hälften av alla romer i arbetsför ålder har inget arbete. Ändå är det största problemet idag antiziganismen. Dessa kvinnor som kämpar för att det romska livet ska utvecklas och bli drägligare i det romska samhället förtjänar verkligen detta pris.

Fana och Fatima så märkbart rödda ut.

– Detta är ett stort ögonblick för oss.

Som kvinnor möter vi stora problem, bland annat jämställdheten inom familjen och rörelsefriheten. Det är vi själva som måste göra arbetet. Vi vill bekämpa negativa traditioner som den patriarkaliska ställning som männen alltid har haft, sade Fana.

– Detta pris är ett erkännande inte bara för oss, men för alla romska kvinnor som kämpar för en bättre värld, sade Fatima.

Romané Bučá

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Sök till Behandlingsassistentutbildning för romer på Sundbybergs Folkhögskola!

Utbildningen är tvåårig och innehåller både teoretiska studier och praktik inom relevant område för utbildningen. Du som söker ska vara 18 år, helst 22 år och gärna äldre.

Utbildningens innehåll:

- Grundläggande medicinska kunskaper relaterat till missbruk
- Grundläggande psykologi
- Aktuell lagstiftning och kriminalvård
- Genus och sociologi
- Behandlingsteorier
- Socialt behandlingsarbete
- Romsk kulturkunskap och romsk historia
- Friskvård
- IT-kunskap, att använda persondator i arbetssituationer
- Svenska
- Personlig utveckling och hantering av praktiksituationer
- Religioner, likheter och skillnader
- Matematik i praktiken
- Engelska på grundskolenivå
- Starta eget

För att få ekonomiskt stöd under kurstiden måste du ha kontakt med Arbetsförmedlingen.

För mer information om kursen: www.sundbybergsfolkhogskola.se

Eskilstuna
kommun

Larisa Lacatus

Erik Ullenhag

Mirelle Gyllenbäck

Arbetsförmedlingen och romerna

Den 20 juni bjöd Arbetsförmedlingen in till ett seminarium om romsk inkludering. Syftet var att bidra till ökad medvetenhet och engagemang gällande romsk inkludering på nationell och internationell nivå. Seminariet hölls inom ramen för projektet "Jämlikhet för romer på arbetsmarknaden" som projektledaren Larisa Lacatus och projektledarassistenten Mirelle Gyllenbäck håller i, ett projekt som avslutas i augusti i år.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Taikon Ali

Moderator för dagen var Lydia Capolicchio.

– Jag trodde jag visste allt om romer, men efter att ha närmat mig frågan inser jag att jag kan ingenting, sade hon.

Arbetsförmedlingens biträdande generaldirektör Jan-Olof Dahlgren talade om romernas situation på arbetsmarknaden.

– Romernas historia är en lång historia av utanförskap. Vi vet inte exakt hur många arbetslösa romer i arbetsför ålder det finns, men de är uppskattningsvis cirka 70 till 90 procent. Vi har arbetat med romer i flera omgångar och vi vet att nätverk är det viktigaste för att kunna komma in på arbetsmarknaden. Det är ett långsiktigt arbete att minska diskrimineringen. De flesta i dagens samhälle är

fortfarande fulla av fördomar. Just därför är information så viktig.

Han menar att arbetssituationen ser mer gynnsam ut just nu när alla fyrtiotalister är på väg in i pension.

– Då är det viktigt att vi lyfter fram de som ligger längst bak i kön. Arbetet måste förankras lokalt och det är viktigt att romerna själva får vara med från början, den grupp som har det allra svårast.

Integrationsminister Erik Ullenhag talade först om etnisk registrering, en fråga som aktuali-

serats med det regeringsdirektiv som DO har fått.

– Så länge som jag är minister ska vi inte ha någon etnisk registrering i Sverige. Om man kan historien förstår man varför, sade han.

Han tog upp den bortgömda Förintelsen, århundraden av diskriminering och förföljelse både i Sverige och i Europa. Han nämner både utvisningarna i Frankrike och Jobbik i Ungern.

Ullenhag tog upp problematiken med de romska barnen i skolan.

– Föräldrarna vågar inte skicka sina barn till skolan för att de inte har något förtroende.

Och romer som skaffar sig en utbildning har ändå svårt att få arbete.

Erik Lejdemyr, Marie Daun Eriksson, Marian Wydow, Tiina Kiveliö, Sofia Eugenon Persbeck och Lydia Capolicchio.

– Ingen fördom är så rumsren som antiziganismen. Allt detta måste vi förstå innan vi kan göra något. Det är sällan som romer ses som individer, man ser dem som en grupp.

Ullenhag talade om regeringens roma-strategi som startat i fem pilotkommuner.

– Det är ett stort ansvar och mycket att göra för alla inblandade. Det är också en utmaning, för romerna har ingen traditionell föreningskultur, de organiserar sig på ett för oss annorlunda sätt, men det viktiga är att de organiserar sig.

Han berättade lite mer om pilotkommunerna.

– Jag var lite nervös innan vi fick in svar på vilka kommuner som var intresserade av att vara med. Det är ju ute i kommunerna som arbetet måste ske.

18 av landets 290 kommuner visade intresse. Även Arbetsförmedlingen, DO, Skolverket och Sveriges kommuner och landsting är med. Bland seminariets deltagare fanns en oro över vad som händer i de andra 13 kommuner som anmält sitt intresse.

Mirelle Gyllenbäck berättade om projektet ”Jämlikhet för romer på arbetsmarknaden”

– Fördomar beror ofta på okunskap. Det här projektet ska öka medvetenheten om diskrimineringen mot romer på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen tog över projektet 2011 och det tar slut i augusti i år. 300 arbetsgivare ska utbildas om romsk historia, identitet och kultur, om den rådande diskrimineringen och om de olika romska grupper som finns.

Till sin hjälp har de låtit ta fram en webbaserad utbildning på 90 minuter. När man är godkänd, efter att ha svarat rätt på minst åtta av de tio frågorna, får man ett certifikat och kan gå vidare till de seminarier som är kopplade till utbildningen.

– I dessa seminarier är det romerna själva som får komma till tals. Där kan vi ta de frågor som kommer efter att man gått webbutbildningen. Fram till idag har 268 personer blivit godkända i webbutbildningen. Vi har också workshops för att identifiera prioriteringar i arbetet med

romsk inkludering, sade Mirelle.

Larisa Lacatus gav ett europeiskt perspektiv för romsk inkludering.

– Romer har en status som minoritet i de flesta europeiska länder, men romerna är inte en homogen grupp. De är den mest marginaliserade gruppen i Europa. Att identifiera problembilden är det viktigaste när man ska påbörja ett inkluderingsarbete. Nu talar alla om att det måste forskas mer om romer, men det får mig bara att känna mig mer och mer som en labbråtta. De traditionella yrken som romer hade tidigare finns inte längre, vilket kräver att vi hittar andra yrken.

Även i Sverige har romerna det svårt på många områden.

– Hälsan är ett problem för många romer, inte för att de är romer, men för att de bor på platser som skadar deras hälsa. Den romska kvinnan är ofta dubbelt diskriminerad, både av majoritetssamhället och i den egna familjen.

Fattigdomen växer nu i Europa, inte bara bland romerna.

– Men romerna är fortfarande de allra fattigaste. Deras brist på inkomst begränsar samtidigt deras tillgång till samhällets service. Marginalisering och segregation gäller för romer både i Europa och i Sverige. Den romska inkluderingen är ett gemensamt ansvar för alla EU:s medlemsstater.

Den romska historien är inte lätt.

– Den förföljer oss. Även om den svenska regeringen säger att de har en strategi kommer frågan: Hur mycket

involveras romerna i denna strategi?

Är det som vanligt att förändringsarbete bara ska ske utifrån och in. Att alla pengar hamnar hos de myndigheter regeringen valt ut, myndigheter som redan arbetar med frågan, men inget stöd ges till de romer eller de romska organisationer som arbetar med frågan?

– Ett sätt att arbeta med frågan är via det romska språket. Alla romer kan inte sitt språk vilket är en viktig fråga när det handlar om kulturell identitet. Det är om det vi vill informera arbetsgivarna, sade Larisa.

För att lyckas med en romsk inkludering måste alla myndigheter vara med, både på nationell och på lokal nivå.

– Ett problem när det gäller att få romer att aktivt delta är att de hela tiden förväntas stå upp gratis, avslutade Larisa.

Efter lunch var det dags för paneldebatt, En rom, Marian Wydow från Malmö, ingick i den. Jan-Olof Dahlgren inledde på nytt.

– Vi är allt för projektifierade idag. Projekten tar alltid slut. Även detta är ett projekt, men vi hoppas att det kommer att fortsätta, att det arbete vi har gjort tar fäste för vi kommer att få arbeta med den här frågan länge, sade han.

Några av de myndighetsrepresentanter som satt i panelen har inte arbetat med den romska frågan särskilt länge. Men entusiasmen var stor. Eller som Jan-Olof Dahlgren uttryckte det.

– Vi har gått från att vara omedvetet inkompetenta till att vara medvetet inkompetenta.

Lydia Capolicchio och Jan-Olof Dahlgren.

Ulf Lundkvist har fått vin och en blomma av Fred Taikon.

Ulf tillsammans med Bengt och hans fru Gertrude.

Ulf Lundkvist ställer ut

Text och foto: *Bengt O Björklund*

När Seriegalleriet nyligen firade tio år gjorde man det med en utställning av Ulf Lundkvist, tecknaren som gör Bakro. Men Ulf har många fler figurer i sin penna. Under åren har många av dem blivit kända, kanske främst korven Assar som gått i Dagens Nyheter sedan 1990. Det första seriealbumet såg dagens ljus 1980 och sedan dess har Ulf publicerat

nästan 40 album med olika figurer.

Under hösten kommer É Romani Glinda, ÉRG, att producera en utställning med fokus på Bakro som Ulf tecknat i ÉRG sedan nummer 3, 2004. Skämten är skrivna av Bengt O Björklund och har oftast en aktuell prägel. I samband med utställningen kommer det att hållas olika seminarier och Ulf och Bengt kommer att

berätta om sitt samarbete med Bakro. De har även samarbetat tidigare med en annan serie om Fia, en lakonisk sjuksköterska. Seminarierna kommer bland annat att väcka frågan om hur mycket man kan driva med fördomarna utan att kränka människorna det handlar om.

Tack Ulf för att du gör Bakro! Vi på ÉRG uppskattar det till 100 procent!

Kungen ger svensk flagga till romer

Text: *Bengt O Björklund* **Foto:** *Hansi Taikymmer*

Under Nationaldagsfirandet på Skansen delade kung Carl XVI Gustaf ut den blå-gula fanan till Romska ungdomsförbundet i Malmö, RUF.

– Man sänder ut ett viktigt budskap, tycker fanbäraren Erland Kaldaras. Man visar att romerna är en del av Sverige, en del av svensk historia och en del av svensk kultur. Att efter 500 år få ta emot nationens flagga av landets högsta representant är en stor ära, säger han.

Även Hansi Taikymmer var med.

– Min dotter Jenni hade hört meddelandet på radion att kungen skulle dela ut svenska flaggan till romska ungdomsförbundet i Malmö. Jag tog min familj med mig och for upp till Skansen för att närvara vid ceremonin och gratulera min släkting Erland Kaldaras. Det känns ärofullt

att vi romer blivit erkända som en grupp bland de nationella minoriteterna i Sverige, en acceptans som vi har väntat på i många århundraden. I år är det 500 år sedan man första gången nämner romer i Stockholms tankeböcker så detta var ännu ett erkännande att vi har funnits i Sverige sedan 1500-talet, säger Hansi Taikymmer.

Politikerna visar idag ett större intresse för romska frågor, och regeringen satsar nu 46 miljoner på att bryta romernas utanförskap.

– Jämfört med situationen för romer i Bulgarien och Rumänien har romer här i Sverige tillgång till allt, och möjligheten att utbilda sig till vad de vill. Men det finns mycket fördomar i Sverige och människor diskrimineras dagligen, säger Erland Kaldaras.

Erland Kaldaras och Hansi Taikymmer.

Nelson Mandela pris till Gunilla Lundgren

2012 års Nelson Mandela-pris har tilldelats författaren Gunilla Lundgren. Priset delas ut för att belöna och uppmärksamma goda exempel i arbetet för en mer integrerad stad.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

I samband med årets nationaldagsfirande då alla nysvenskar bjöds in till Stadshuset delades Nelson Mandela-pris ut. Årets vinnare är Gunilla Lundgren.

– Varje människa har en berättelse värd att berätta och genom att skriva böcker tillsammans med svenska barn och unga från hela världen låter Gunilla Lundgren barn och unga i Rinkeby skapa just mirakel genom att skriva. Hon ger utrymme för barns och ungdomars känslor och tankar om sina upplevelser. Just nu arbetar hon med en bok där trehundra barn deltar, sade Ulla Hamilton, trafik- och arbetsmarknadsborgarråd.

Gunilla Lundgren skrev sin första bok tillsammans med tre romska tonårsflickor i Rinkeby 1972 och har sedan dess fortsatt att skriva. Idag har hon gett ut mer än 40 böcker för barn och vuxna. Ett tiotal av böckerna berättar om romer, deras kultur och språk. Genom olika skrivarprojekt har hon gett röst till barn från hela världen och hon har alltid arbetat för ökad förståelse mellan människor med olika erfarenheter bland annat genom skrivarverkstäder i Rinkeby och i andra stadsdelar i Stockholm.

Gunilla Lundgren såg märkbart rörd ut när hon tackade för sitt pris.

– Detta pris är ett erkännande för alla oss som arbetar med barnen i Rinkeby, sade hon.

Gunilla har även samarbetat med barn i andra länder. Bland annat har hon skrivit en bok om Nelson Mandela.

– Den boken har sydafrikanska barn illustrerat. Därför är det en stor ära för mig att ta emot Nelson Mandelapriset.

Gunilla känner det som om hon befinner sig mitt i världen när hon är i Rinkeby.

– Det är stora utmaningar med arbetet. Det som är intressant är barnens egna

berättelser, därför tänker jag använda dessa prispengar till att ge tillbaka till Rinkeby.

Detta kommer att ske genom att Gunilla gör en bok om barnen i Kvarnbyskolan.

– Trehundra barn kommer att vara med och den kommer att vara på svenska och arton andra språk. Barnen kommer i egna ord och bilder att beskriva sin hembygd. Boken kommer att heta Rinkeby 163, en by i världen.

Gunilla Lundgren deltar i ett nu 15-årigt samarbete mellan barn i kåkstäder i Sydafrika och barn i Rinkeby. Detta samarbete har bland annat lett till filmer, utställningar och fyra böcker. Gunilla är hedersledamot av Svenska barnboksakademien.

– Gunilla Lundgren är en mycket värdig pristagare. Hennes arbete, tillsammans med såväl barnen, skolan som

Nobelpristagarnas besök i Rinkeby, är strålande exempel på konkret integrationsarbete, sade Hamilton,

Totalt kom det in 70 nomineringar till priset.

– Gunilla Lundgren har under årtionden bidragit till integrationsarbetet i Stockholm. Hennes arbete uppskattas av många, vilket inte minst framgår av att hon fått så många nomineringar. Genom sina bokprojekt skapar hon inte bara ökad kunskap bland svenska barn utan också bland barn utanför Sveriges gränser, sade Ulla Hamilton.

Juryns motivering

Gunilla Lundgren ger på många olika sätt utrymme

för människors livsberättelser. Hennes böcker skapar både respekt och insikt hos läsaren samtidigt som de personer vars liv böckerna handlar om känner stolthet över sitt ursprung, eftersom hennes böcker är skrivna i Rinkeby tillsammans med människor som bor där. Genom att skriva tillsammans med svenskar som har sitt ursprung i andra länder bidrar hon till att sprida kunskap om andra länder och andra kulturer. Gunilla har dessutom bedrivit skrivarverkstäder för att ge barn och ungdomar tillgång till ett fungerande språk. Genom olika projekt har hon givit röst till barn från hela världen. Det är också tack vare Gunilla som Nobelpristagaren i litteratur kommer till Rinkeby varje år. Sammantaget innebär detta att hennes arbete stärker självkänslan hos barn och unga i Rinkeby och hon synliggör vilken stor resurs dessa barn och ungdomar har.

Stockholms stads Nelson Mandela-pris har delats ut sedan 1998.

"Sofia Z-4515" nu på engelska

Historien om Sofia Taikon i boken "Sofia Z-4515" är nu översatt till engelska och presenterades nyligen på Free Word Centre i London. På plats fanns författaren Gunilla Lundgren, tecknaren Amanda Eriksson, översättaren till romanés, Ramona Taikon Melker, översättaren till engelska, Janna Eliot och Adrian Marsh från Open Society Foundation.

Text: Bengt O Björklund

Förföljelsen och mordet på de romska folket under andra världskriget är en historia som sällan har berättats. När hon var 12 år, fördes polsk-romska Sofia Taikon (1931-2005) och hela hennes familj till koncentrationslägret i Auschwitz-Birkenau. Där fick hon ett fängnummer tatuerat på sin vänstra arm: Z-4515.

"Sofia Z-4515 är en lågmäld, men subtilt påverkar grafiska memoarer. Det innebär att läsaren intimt och ger utrymme för reflektion. Det är en perfekt balanserad fordon för att förmedla de smärtsamma, sorgliga sanningar som måste lämnas till kommande generationer." säger Paul Gravett, författare av den grafiska romanen: Stories To Change Your Life.

Historien om Sofias överlevnad, en prisbelönt grafisk memoar för unga läsare skri-

ven av Gunilla Lundgren och illustrerad av Amanda Eriksson, är nu översatt till engelska. Den engelska versionen är publicerad av Mantra Lingua i en tvåspråkig utgåva översatt från svenska av Janna Eliot.

Den engelska utgåvan fungerar med Mantra Linguas egen ljudpenna, med ljud på både kelderash och engelska. Mantra Lingua är ett brittiskt förlag som producerar tvåspråkiga resurser som håller kontakt med och överbryggar nationella skillnader på ett sätt som respekteras och uppskattas av lokala kulturer. Mantra Linguas idé är att tillhandahålla språk för barn. Mantra Lingua har utvecklat en uppsättning värden som härrör från en önskan att behålla det distinkta och egna och ändå uppmuntra till integration av nya grupper i olika samhällen.

När forskaren, poeten, översättaren och

redaktören Ernesto Priego erbjöds att leda det redaktionella arbetet med att ta fram den engelska utgåvan av Sofia Z-4515 tvekade han aldrig en sekund.

– Det är en grafisk memoar om överlevnad och hopp som centrerar runt förföljelse och mord på romer under andra världskriget. Till skillnad från andra serier om Förintelsen eller om denna period av Europas historia, är Sofia Z-4515 riktad mot yngre läsare, från åldrarna 9 och uppåt. Det finns ett verkligt behov av pedagogiska serier som riktar sig till denna publik, särskilt nu när de flesta serier tycks vara riktade till antingen vuxna läsare eller läsare i sena tonåren.

Ernesto Priego skrev sin mastersavhandling om Art Spiegelman:s Maus, en av de mest respekterade grafiska romanerna i världen,

– Självfallet är Förintelsen och serier om den inte ett nytt koncept. Tyvärr fick inte Sofia leva för att se sin bok, hon dog några månader innan den första svenska utgåvan släpptes. Jag är verkligen hedrad över att ha arbetat för Mantra Lingua och att ha spelat en del av detta unika projekt genom att redigera den här memoar-boken på engelska för första gången.

Ett romskt familjesplittringsdrama i Göteborg

Ingrid Schiöler

Ofta, mycket ofta, blir jag kontaktad av romer som bor på olika platser runt om i Sverige och som sökt asyl, men som fått avslag på sin asylansökan. Många gånger med förklaringen att visserligen blir romer diskriminerade i hemlandet, vilket oftast är Kosovo numera, men ibland även Serbien eller något annat land som en gång tillhörde det forna Jugoslavien, men den diskriminering man blivit utsatt för når inte upp till förföljelse, som i sin tur skulle kunnat berättiga till asyl i Sverige. Alltså att man blir bedömd vara i behov av skydd här i Sverige.

Bedömningen av skyddsbehovet grundar sig ofta på olika publikationer, där de respektive ländernas förbättringar gentemot romerna framhålls. Och Migrationsverket och Migrationsdomstolarna har oftast ingen annan information som säger emot detta, annat än den asylsökandes personliga berättelse, som kan vara en fruktansvärd berättelse om våld, förtryck och förföljelse under många år som till slut kulminerat i att man tvingas ta till flykten. Den asylsökandes berättelse bedöms ofta som mindre trolig om den sökande inte gått till polisen i hemlandet och anmält vad som hänt. Men vilka romer vågar gå till polisen och anmäla något som förföljare från en majoritetsbefolkning gjort? Inte så många är det självklara svaret.

Men ändå, de som gått till den lokala polisen och anmält händelser har ofta blivit mer trakasserade både av polis och lokalbefolkning efteråt.

En kvinna som nu är utvisningshotad och ska tillbaka till sitt hemland Kosovo, försökte när hon senast var där för några år sedan att få tillbaka familjens bostad som sedan kriget ockuperats av albanska familjer. Hon gick tre gånger till polisen, men berättar att hon blivit utskräddad och känt

sig mycket illa bemött. Att få någon hjälp var inte att tänka på. Migrationsverket skriver i sitt negativa svar att hon dels inte anmält något till den lokala polisen och dels att hon borde ha vänt sig till någon annan polismyndighet. Kvinnan i fråga har under tiden här i Sverige bildat familj med en romsk man som sedan länge har permanent uppehållstillstånd och paret har nio små barn. Det snart tvååriga barnet har fått permanent uppehållstillstånd, det några månader gamla barnet väntar på beslut om uppehållstillstånd. Mamman ska nu enligt Migrationsmyndigheternas beslut åka tillbaka till Kosovo och därifrån söka uppehållstillstånd på grund av anknytning till sin sambo i Sverige. Men hur ska hon klara sig i Kosovo kan man undra! Hon är en romsk kvinna, saknar skolutbildning och har inga som helst kvarvarande släktingar i Kosovo. Alla har flytt därifrån, bl. a. till Sverige. Några har t.o.m blivit svenska medborgare.

Om hon väljer att utvisas till Serbien, eftersom hon fortfarande anses som serbisk medborgare också, får hon likartade problem. Romsk kvinna från Kosovo, utan socialt nätverk, är något som gör den sociala stigmatiseringen allvarlig! Och frågan är hur det skall bli med barnen. Det minsta barnet ammas ännu och behöver sin mamma. Det andra barnet som har sitt permanenta uppehållstillstånd kommer också att allvarligt skadas av en separation från sin mor, som jag av erfarenhet vet kan bli lång, även om förtur utlovas i migrationsverkets avslagsbeslut.

Vid ett liknande fall som jag följde på nära håll tog det nästan nio månader innan modern kunde återvända till Sverige, även om alla instanser gav henne förtur i handläggningen av hennes familjeåterföreningsfall.

Är inte nio månader en väldigt lång tid

för ett barn, som ännu inte är två år? Och om den nyfödda följer med sin mamma när hon utvisas, så kommer detta lilla barn att förlora kontakten med sin pappa och sina syskon, något som självklart kommer att påverka anknytningen till familjemedlemmarna på ett negativt sätt.

Hela situationen är emot barnkonventionen. Man ska inte onödigtvis splittra familjer, något som det fattades beslut om för flera år sedan. Ändå gör man det och åberopar som skäl till "nödvändig familjesplittring" att identiteten inte är tillfredsställande styrkt. Det är det som är huvudanledningen till att modern till två barn, som hon bevisligen är mor till eftersom de är födda i Sverige, inte kan beviljas uppehållstillstånd utan måste utsätta sig för en farlig resa till det forna hemland hon en gång lämnade på grund av att hon var förföljd. Hon har dessutom sin mor och sina syskon, som är svenska medborgare, här i Sverige, och deras försäkran att hon är dotter/syster anses inte tillräckligt! Om det hade gällt ett svenskt medborgarskap hade deras intygande troligen varit tillräckligt.

Många är de personer som finns runt denna lilla familj som inte kan tro att den svenska utlänningslagen tillämpas så restriktivt! För egentligen är det ju bara en naturlig process i varje människas liv att träffa en partner, bilda familj och få barn, även om man ursprungligen kommit hit som asylsökande. Och om man inte blir beviljad asyl, så är familjebyggningen inget man har planerat som ett alternativ till asyl. Det är bara vad som kan hända i mötet mellan människor!

Gamla bilder berättar

Den här gången är det familjen Caldaras som är i fokus. Hans Caldaras berättar själv vilka som är med på bilderna och vad det var som hände.

Bilden till höger:

Inne i morbror Erland Kaldaras husvagn, från vänster Teresa, moster Cati och Monika.

På bilden under:

I samma husvagn, min kusin Miloš Taikon 9 år och hans syster Teresas dotter Monica 4 år, (gift sen mitten på 70-talet med Anton Millon) och jag, 10 år gammal. Hunden i förgrunden hette Samba och var lägrets kelgris, och ägdes av mormor (mamí) Anuška.

På bilden längst ner:

Lägrät vid Bulltofta Slott 1958. Från vänster: Teresa, jag, Monika, Miloš och på huk lilla Monica. Vi blev av fotografen (okänd) ombudda att låtsas spela och sjunga, allt för att bekräfta myten om att romer hade musiken i blodet. Teresa och Monika kunde inte ens ta ett ackord på en gitarr.

På bilden högst upp till höger på andra sidan:

Förommaren 1957 i Kulladahl, förort till Malmö. Taget utanför baracken, (en nedlagd förskola) som mormor/mamí och barnen Liza, Mia, Eskil och Erland med familj hade fått flytta in i. En enorm förändring mot lägerlivet. Här fanns bekvämligheter som man drömt om i alla tider. Centralvärme, varmt rinnande vatten och ett stort badrum. Var och en hade sin egen lilla vrå. När mamma, min bror Kenneth och jag kom på besök, njöt vi av värmen och moderniteterna. För mig var det en glädje att leka på de stora ytorna,

Bilden under:

Malmö 1958, i vårt läger vid Bulltofta Slott. Mina kusiner Teresa Taikon och Monika Kaldaras med cykel tillhörande Norma, en av två flickor från orten som ofta kom på besök.

men inte minst få utnyttja badrummet, om min moster Mia var på det humöret. Tyvärr var alla tvingade att plötsligt lämna baracken i juni 1957, strax efter att fotot hade tagits. Den skulle rivas och lämna plats åt bostäder. De hade inget annat val än att flytta tillbaka till lägret vid Bulltofta Slott, med allt vad det innebar. Från vänster: Min bror Kenneth, morbror Eskil, min kusin Kolea (Erik) och hans hustru Vera, (som hade blivit hett förälskad i Erik och flyttat, från en trygg och ombonad miljö till ett slitsamt liv i lägret.) Kusinerna Monika och Lóli, skymd av morbror Erland, vidare moster Cati.

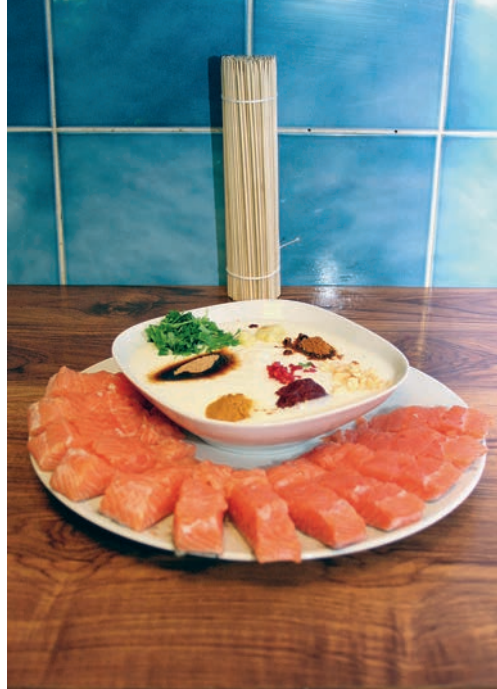
Bilden i mitten:

Monika Kaldaras och Monika Taikon Millon i pappa Erlands husvagn.

Bilden längst ner:

Miloš, jag Teresa och Monika i lägret vid Bulltofta slott.

Lax á la tikka masala på spett

Originalreceptet lagades ursprungligen över öppen eld, men det går även bra att grilla spetten i en grillpanna på spisen.

Det här behöver du till 6 personer:

Laxspetten:

1.5 kg	färs lax skuren i bitar
6 st	färgglada paprikor
1 burk	ananas i skivor
3 st	lök
600 gr	champinjoner
3 st	citroner

Marinad:

5 dl	yoghurt
färs	koriander
2 msk	citron saft
2 tsk	riven ingefära
4 st	hackade vitlöksklyftor
2 tsk	spiskummin
2 tsk	gurkmejram
3 msk	farinsocker
2 tsk	malen koriander
½	spansk peppar
1 msk	tomatpuré
Olja för pensling av grillpanna	

Gör så här:

Lägg träspetten i blöt, skär grönsakerna i jämnstora bitar.

Blanda yoghurt och kryddor till marinaden i en skål,

pressa i 2 msk citronsaft och rör om. Trä upp lax och grönsaker på spetten, lägg de färdiga laxspetten i en långpanna och håll marinaden över spetten, låt stå i ca: 1 timme i kylan.

Pensla grillpannan eller grillen med olja. Grilla laxspetten i ca 3 min på varje sida.

Pressa rikligt med citron saft över spetten innan servering.

Serveras med ris och en sallad.

Smaklig måltid!

Loló mašó á la tikka masala

Gadó xabén pekelaš pe oprál puterdó jag. Núma vi šaj grillis ánde jekh grilliáko tipsía po bov.

Gadó trubúl 6 ženenge:

Loló mašéske kaštuné řajá:

1.5 kilóvo	loló mašó, šindé ánde kotorá
6	pipérči ánda le trin fárbi
1 kotía	ananas, šindé sar angrustjá
3	purumá
600gr	champinjónurja
3	lumujá lumúja

Marináda:

5 dl	yoghurt
1 drez	koriander
2 bare řojá	lumujáko sóko
2 cigné řojá	řangló gingiberi
2 cigné řojá	xurdó komomíno
2 cigné řojá	maghiráno
3 bare řojá	xurdó farinósko záro
2 cigné řojá	xurdó koriander
½	ító pipárka
1 barí řoj	ličardé peredéci
Vulój la tepciáke	

Ker gadea:

Muk te bešen le kaštuné řajořá ándo paj jekh časo maj anglál de sar trubús len. Šin le zele-nimáta ande sa gadea bare kotorá. sar o mašó

Hamisár o yoghurt thaj le herbi ande jekh čaró, strangusár la lumújáko sóko ande 2 bare řojá thaj hamisár mišto

Akaná, pher le kaštuné řajořále mašésa thaj le zelenimáta. Kan san gáta, muk le řajá te bešen ande jekh lúngo čaró vaj pe le bovésko plévo. Šor oprál o marinádo, thaj muk te bešel šudró ande jekh čáso.

Šor ciřa vulój ande grilliáko tipsía.

Pek le řajá ande 3 minúci pe sváko rig

Strangusár but lumújáko sóko oprál maj anglál de sar thos o xabén pe skafedí

O xabén xalpe horezósá.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se